

Чемьоркін Ігор Вікторович
здобувач ОРІДУ НАДУ при Президентіві України

**ПРОБЛЕМА ОСТРОВА ЗМІЙНИЙ ЯК АСПЕКТ
НАЦІОНАЛЬНОЇ БЕЗПЕКИ УКРАЇНИ В РЕГІОНІ
ПІВНІЧНО-ЗАХІДНОГО ПРИЧОРНОМОР'Я**

У статті аналізується ситуація, яка склалася між Україною та Румунією навколо вирішення спірного питання щодо делімітації континентального шельфу та виключної економічної зони у Чорному морі, а також проблеми острова Зміїний, визначаються позитивні та негативні моменти цієї ситуації.

Ключові слова: українсько-румунські відносини, міжнародний суд ООН, національні інтереси, національна та регіональна безпека.

Chemerkın Igor

**PROBLEM OF ISLAND ZMEINYI AS ASPECT
TO NATIONAL SAFETY OF UKRAINE IN REGION
NORTH-WESTERN BLACK SEA REGION**

The article analyzes the current situation which takes place around the settlement of disputable issue of delimitation of continental shelf and exclusive economic zone in Black Sea. The article also describes problems of Zmeinyi island and determines positive and negative aspects of the situation.

Keywords: the Ukrainian-Romanian relations, international court of the UNO, national interests, national and regional safety.

Чемеркин Игорь Викторович

**ПРОБЛЕМА ОСТРОВА ЗМЕИНЫЙ КАК АСПЕКТ
НАЦИОНАЛЬНОЙ БЕЗОПАСНОСТИ УКРАИНЫ В РЕГИОНЕ
СЕВЕРО-ЗАПАДНОГО ПРИЧЕРНОМОРЬЯ**

В статье анализируется ситуация, которая сложилась между Украиной и Румынией вокруг решения спорного вопроса относительно делимитации континентального шельфа и исключительной экономической зоны в Черном море, а также проблемы острова Змеиный, определяются позитивные и негативные моменты этой ситуации.

Ключевые слова: украинско-румынские отношения, международный суд ООН, национальные интересы, национальная и региональная безопасность.

Постановка проблеми. Проблемні питання в двосторонніх відносинах навколо острова Зміїний займають особливе місце у міжнародних відносинах, тому що вони торкаються основ світового порядку, який установився після Другої світової війни. Можна стверджувати, що конфлікт навколо острова Зміїний має, у першу чергу, не економічний аспект розподілу шельфу, а носить геополітичний характер.

Особливістю даної роботи є аналіз двосторонніх відносин у контексті існуючих протиріч і одночасно зростаючої необхідності тісної співпраці відповідно до політики ЄС у Чорноморському регіоні.

Аналіз останніх публікацій. Публікації, які були присвячені питанню делімітації континентального шельфу та виключної економічної зони у Чорному морі можливо розглядати як точку зору двох таборів. З одного боку, це фахівці Румунії (Дан Дунгачу, Богдан Кіріак, Юліан Кіфу), які розглядають вирішення питання делімітації українсько-румунського кордону навколо острова Зміїного як відродження геополітичної ролі Румунії в Південно-Східній Європі. З іншого боку це експертне середовище України (Григорій Перепилиця, Валерій Чалий, Олександр Кулик, Олексій Волович, Володимир Дергачов), а також деякі російські експерти.

Мета дослідження – з'ясувати перспективи розвитку українсько–румунських відносин у контексті європейської інтеграції. Відповідно до мети розглянуто такі питання: історія виникнення цієї проблеми та хід її вирішення, оцінка позитивного та негативного впливу рішення Міжнародного Суду на розвиток відносин України з країнами-сусідами та рекомендації щодо подальших дій.

Виклад основного матеріалу. Територіальні суперечки в усі часи були однією з головних причин міждержавних конфліктів. Навіть найменший клаптик землі нерідко ставав яблуком розбрату між народами і приводом для великих війн. Особливо якщо він мав стратегічне значення.

Острів Зміїний є найбільшим сухопутним утворенням Чорного моря і знаходиться в ІЕЗ України, північно-західній частині моря, за 38 км від дельти Дунаю, 120 км від Одеси і 44,8 км від порту Суліна (Румунія) (рис. 1.). Точне географічне розташування острова – $45^{\circ}15'18''$ північної широти і $30^{\circ}19'15''$ східної довготи, територія – 20,5 га (0,17 км), 1,97 км по периметру, 615 м в довжину і 300 м завширшки. Найближчий населений пункт України від острова – м. Вилкове (рис. 2).

Рис. 1. Острів Зміїний

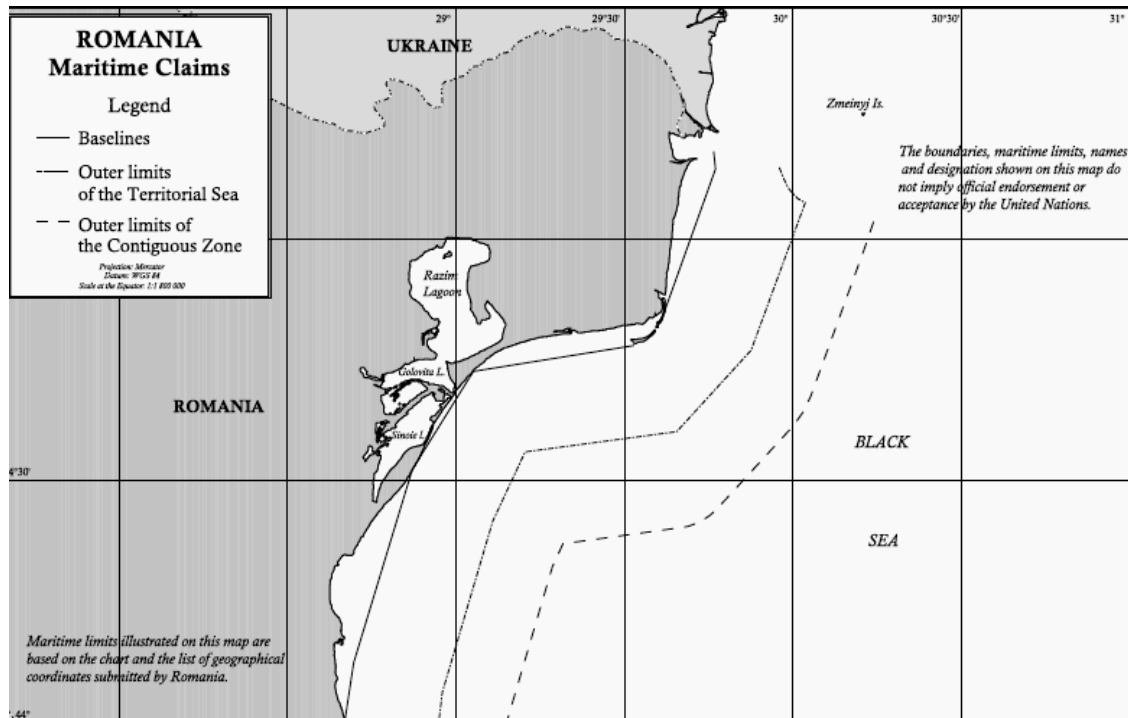

Рис. 2. Географічне розташування острова

Інші острови Чорного моря включають: о. Березань, який розташований в гирлі Березанського лимана (Україна), о. Кефкен, 92 км на схід від Босфору (Туреччина) та декілька малих островів в затоці Бургас.

Історія виникнення конфліктної ситуації: До 1997 року Румунія оспорювала територіальну приналежність острова і заявляла, що суверенітет над островом належить їй. Дійсно, в середньовіччі островом de facto керували румунські (молдавські і валахські) принци, а першою міжнародною угодою, що згадує острів, була Берлінська світова угода 1878 р., підписана європейськими великими державами. Вона і включала острів до складу Румунії [2]. Але вже на початку XIX ст. Російська імперія вчинила спробу встановити контроль над островом шляхом його окупації, а в 1940 році Пактом Молотова-Рібентропа острів був приєднаний до СРСР. У тому ж році СРСР висунув ультиматум Румунії з вимогою повернути йому Північну Буковину, Бессарабію і Гертський район – ab initio території Російської Імперії, згодом окуповані Румунією. Це привело до приєднання цих земель до складу СРСР. Проте, острів Зміїний не був згаданий. Лише у серпні 1944 року острів de facto окупували війська Радянської Армії. Але

Паризька мирна угода, прийнята 10 лютого 1947 року., не згадувала острів, а кордон між СРСР і Румунією, визначений в цьому документі, проходив на північ від острова, залишаючи останній на румунській території. Разом з тим, з 1944 по 1948гг. острів *de facto* перебував в радянській окупації.

В лютому 1948 році під час першого візиту румунського комуністичного прем'єр-міністра Петру Грози до Москви Румунія добровільно погодилася передати острів до складу СРСР. Офіційний протокол, який передбачає передачу суверенітету над островом, був підписаний 23 травня 1948 року на самому Зміїному заступником міністра закордонних справ Румунії Едуардом Мезинчеську і В'ячеславом Молотовим з боку СРСР. Згідно з цим Протоколом, державний кордон в дельті Дунаю, що проходив по середині тальвега, був тоді перенесений вправо, ближче до Румунії, залишаючи о. Зміїний на стороні СРСР [3]. Протокол 1948 року став першим міжнародно-правовим документом, який офіційно закріпив радянську приналежність о. Зміїного. Крім того, 27 лютого 1961 року обидві держави підписали Угоду про режим державного кордону.

Переговори про делімітацію морського кордону розпочалися ще в 1967 р., тоді ще між Румунією і СРСР і тривали до 1987 року., але так ні до чого і не привели [4]. Після ухвалення 10 грудня 1982 р.. Конвенції ООН з морського права питання про делімітацію морських просторів і встановлення морського кордону стало як ніколи актуальним. Обидві держави ратифікували Конвенцію 1982 р.[5], тим самим прийнявши на себе міжнародні зобов'язання делімітувати свої морські простори, що збігаються. Переговори були відновлені в 1995 році через рік після того, як Конвенція набула чинності і вже проходили переговори між Румунією і Україною.

Не дивлячись на цю *de jure* передачу території до складу СРСР, румуни згодом продовжували заявляти територіальні претензії щодо острова. Коли ж в 1991 році Україна отримала незалежність, а радянський острів став українським, румунські претензії були висунуті Україні. Так, в червні 1991 року Парламент Румунії прийняв Декларацію про наслідки Пакту Молотова-Рібентропа, переглянув цю угоду і зажадав від України повернути свої території, втрачені за часів Другої Світової Війни, включаючи і о. Зміїний.

Хоча цілісність і неподільність територій Європи в її сучасному стані були встановлені ще в 1975 року. Завершальним Актом Хельсінкі і не порушувалися іншими європейськими державами, Румунія в 1994-1995 рр. денонсувала і Протокол 1947 року, і Договір про державний кордон 1961 року., тим самим встановлюючи нову стадію в дипломатичній суперечці, яку вона почала трактувати як територіальна суперечка [6].

2 червня 1997 році у м. Констанца (Румунія) був підписаний Договір про добросусідські відносини і співробітництво між Україною і Румунією, згідно ст.2(1) якого сторони підтвердили існуючі кордони і зобов'язалися утримуватися від будь-яких спроб, спрямованих супроти к, а також від вимог або акту захоплення або узурпації частини або всієї території однієї із сторін. Тим самим Румунія офіційно погодилася, що острів Зміїний перебуває під суверенітетом України. Більше того, тоді ж була підписана і Додаткова Угода, прийнята шляхом обміну листами між міністрами закордонних справ двох держав.

У 1997 р. у Києві був парафований українсько-румунський політичний договір. Зокрема, Україна обіцяла не розміщати на острові Зміїний наступального озброєння, однак економічні проблеми шельфу були винесені за рамки договору. Було прийняте рішення утримуватися від ведення господарської діяльності на шельфі.

Слід зазначити, що статус о. Зміїного почав оспорюватися після того, як влітку 2001 року плавуча бурова станція «Сіваш», яка належить «Чорноморнафтогазу», провела геологічну розвідку згідно з якою було встановлено, що континентальний шельф навколо острова Зміїний є потенційно багатий на вуглеводневі ресурси (близько 10 млн. т нафти і 10 млрд. куб. м газу) в 40 км на південь від острова.

Україна, з іншого боку, ніколи не визнавала наявність територіальної суперечки, оскільки території, включаючи і острів, безперечно належали їй відповідно до вищезазначених договорів. Таким чином, всі спроби Румунії розцінювалися Україною як незаконні територіальні претензії. Щоб повністю позбавити Румунію жодних сумнівів відносно територіальної приналежності острова Україні, 17 січня 2002 року Верховна Рада України прийняла

Постанову «Про зміну кордонів Кілійського району Одеської області», включивши територію о. Зміїного до Кілійського адміністративно-територіального підрозділу [7].

8 лютого 2007 року Верховна Рада України прийняла Постанову, згідно з якою населений пункт Кілійського району Одеської області, який розташований на о. Зміїний, має назву Білий. Це викликало протести румунської сторони, котра заявила, що «вказане рішення, так само як і інші дії, які свідчать про спроби штучного доведення існування можливостей для розвитку економічної діяльності та проживання людей на острові Зміїний, не може мати, відповідно до міжнародного права, юридичного значення і жодним чином не може впливати на процес делімітації континентального шельфу та виключних економічних зон Румунії та України в Чорному морі» [8].

В період з вересня 2004 року по лютий 2009 рік за ініціативою румунської сторони Міжнародний Суд ООН розглядав суперечне питання, яке «стосується встановлення єдиного морського кордону між Румунією та Україною в Чорному морі, розмежовувавши їх континентальний шельф і виняткові економічні зони» [9].

3 лютого 2009 року Гаагський суд оповістив вердикт в судовому розгляді між Україною і Румунією щодо делімітації континентального шельфу і виняткових економічних зон України і Румунії в Чорному морі. Міжнародний суд ООН вважає, що острів Зміїний не може вважатися частиною прибережної лінії України при визначенні серединної лінії при делімітації континентального шельфу та виключної економічної зони. «*Врахування острова Зміїний означало б юридичний перегляд географії*», – заявила президент суду Розалін Хіггінс, зачитуючи рішення [10].

Лінії морського кордону, які вимагали Україна і Румунія

Лінія морського кордону, визнана судом. (Карти прес-служби Міжнародного суду ООН)

Фактично суд делімітував шельф на 80% відповідно до вимоги Румунії. А ті вимоги румунської сторони, які за версією України, були відкинуті судом (наприклад те, що о. Зміїний свого часу був включений до складу СРСР неправомірно), скоріше за все і були спочатку внесені румунами для подальшого їх «списування» (щоб українська сторона могла тішитися). Таким чином, якщо називати речі своїми іменами, Україна позбулася значного шматка території, багатого вуглеводами. Справжнім знуцанням на цьому фоні звучать слова румунського дипломата Богдана Ауреску: *«Ми довели, що на Зміїному не існує питної води, ми довели, що те що Україна називає питною водою, отриманою внаслідок недавнього буріння свердловин, є нічим іншим, ніж морською водою, в якій містяться шкідливі речовини. Ця намулиста рідина в ніякому разі не відповідає стандартам охорони здоров'я і, врешті-решт, ми довели, що на Зміїному не існує рослинності, не існує тварин, навіть змій, від яких походить назва острова, вже там не існує. Всі ці речі підтвердженні списком фауни, флори, рослинності тощо, внесеним навіть Україною на розгляд Суду в одному додатку до письмових документів»*[11].

За оцінками румунської сторони, на тих, що відійшли їм, спірних територіях знаходиться значні родовища газу (70 млрд. куб.) і нафти (12 млн.т.). Вигравши територіальний спір про приналежність шельфу, Румунія отримує гіпотетичний прибуток 30 млрд. дол. США за умови повного видобутку вуглеводнів, які знаходяться в чорноморському шельфі. Румунські економісти і промисловці вважають можливою видобуток 35% з 12 млн. т нафти і 120 млрд. куб. м газу [12].

Частина цієї території віддана під освоєння компаніям Sterling Resources (Канада) і Petrom, у зв'язку з чим з 9700 кв. км лише 6000 кв. км відкрито для інших тендерів. Свій можливий прибуток компанії оцінюють в 10 млрд. дол., з яких Румунія отримає 10-13%. Витрати на видуботок можуть скласти 500 тис. дол. в день. За словами того ж Богдана Адреску: *«Рішення, яке виніс Міжнародний суд ООН в Гаазі «Про морську делімітацію в Чорному морі» (Румунія проти України), визнає суверенну юрисдикцію та суверенне право*

Румунії, зокрема щодо експлуатації ресурсів, на площі 9.700 кв. км, тобто 79,3% із площі в 12.200 кв. км., що була предметом суперечки між Румунією та Україною» [13].

Цікавим з точки зору оцінок програшу Україною є думку румунських аналітиків. Так, на думку Дана Дунгачу «Українське фіаско в Гаазькому суді має коріння не лише в прорахунків зовнішньої політики, а головним чином це стосується внутрішньополітичної ситуації в Україні. Йдеться про декілька аспектів, які слід взяти до уваги. По-перше, що стосується делімітації континентального шельфу, на жаль, сприйняття, або те, що ЗМІ представили публіці в Україні та Румунії відрізняється. Тому що, наприклад, в Україні багато говорилося про острів Зміїний і статус Зміїного, але не в цьому полягала суть справи в Міжнародному суді. Говорячи про зазіхання Румунії на острів Зміїний, зрозуміло дискусії зосереджувалися на темі територіальних претензій. Насправді усе було не так, але це призвело до створення певної громадської думки через засоби масової інформації. Тому рішення суду в Гаазі замість того, аби принести потепління у двосторонніх відносинах, які були досить напруженими в той момент, призвело до появи нових підозр щодо Румунії в Україні, окрім тих, що збереглися в Україні після розпаду СРСР» [14].

Як відзначив відомий румунський журналіст та аналітик Богдан Кіріяк, «Не випадково претензії України були втричі більші ніж вимоги колишнього Радянського Союзу. Не випадково всі українські ЗМІ представляють громадськості цю судову справу так, якби йшлося про статус острова Зміїного, так що в момент коли Міжнародний Суд визначить демаркаційну лінію в Чорному морі, й не йтиметься в ніякому разі про статус цієї скелі, яка в останні 2-3 роки стала, здається, справжнім Ельдорадо, отож у той момент українські лідери, в тому числі й пан Віктор Ющенко, який називає себе прозахідним лідером, представлять українській громадськості це як перемогу, у тому смислі, що ось, Міжнародний суд дав їм острів Зміїний, а ні Румунії» [15].

Єдиною перемогою Києва можна вважати те, що в Гаазі все ж таки визнали Зміїний островом, але й вона вийшла неповною, адже розміри Зміїного й територіальне значення «не настільки великі, щоб вважати його кінцевою точкою суші України». Виходячи з цього, суд ООН став на бік Румунії й провів морський кордон між двома державами, керуючись Конвенцією про морське право, за якою морський кордон проходить за 200 миль від крайніх точок двох країн. Точкою відліку з українського боку є берегова лінія від мису Тарханкут до мису Сарич, з румунської – гирло Дунаю.

Таким чином, морський кордон було проведено посередині між даними точками. Проте, з урахуванням того, що довжина української частини узбережжя навпроти спірних територій становить 1058 км, а румунської – 258 км, спірні території континентального шельфу було поділено в пропорції 2,1:1 на користь України. При цьому в Гаазі окремо зазначають, що якщо взяти до уваги географічну конфігурацію розташування острова, то морський кордон при делімітації від острова Зміїного не тягнувся б далі, ніж встановлений судом.

Якщо реакція румунської сторони відносно рішення міжнародного суду є цілком зрозумілою то позицію України можна розділити на дві частини – офіційну (Представники уряду, МЗС України) та експертну.

Так, МЗС і Секретаріат президента підносять рішення Гаазького суду як власну перемогу. «На боці України залишилися практично всі розвідані нафтогазові родовища», – заявив заступник глави Секретаріату Андрій Гончарук. Переконати представників ЗМІ, що Україна «дуже задоволена оголошеним рішенням» спробували й представники української делегації в Гаазі, а рішення суду, проте, практично збіглося з позицією Бухареста, під юрисдикцію якого тепер відійшло 79,34% спірних територій» [16].

Проте, саме визнання Зміїного островом насправді є важливим. Адже якби було задоволено вимогу Румунії про визнання його скелею, то Україна не мала би права вести навіть у радіусі 12 миль економічної зони розвідку запасів шельфу.

Київ хотів більшого й наполягав на тому, що делімітацію кордонів слід проводити від острова Зміїний як крайньої точки держави. Якби суд ООН у Гаазі взяв до уваги ці аргументи, Україні б відійшла частина континентального шельфу за 40 кілометрів на південь від острова. Саме на цій території «Чорноморнафтогаз» проводив сейсмологічну розвідку. За попередніми даними, на цій ділянці є поклади близько 10 мільйонів тонн нафти і 100 мільярдів кубометрів газу. «Це не запаси стратегічного значення», – заспокоює Володимир Василенко, глава української делегації в Міжнародному суді ООН [17].

І все-таки, реально Україні відійшло тільки близько 12 миль на південь від острова. А на цій території розвідку взагалі не проводили.

Фахівці дотримуються іншої думки. Велика частина покладів енергоресурсів відійшла до Румунії. «Ми проводили сейсмологічну розвідку за 40 кілометрів на південь від Зміїного. Саме там розвідали найбільші запаси газу й нафти», – розповіли в «Чорноморнафтогазі». На думку експертів, зовнішньополітичне відомство України, на відміну від своїх румунських колег, не проводило ніякої роботи з просування своєї позиції.

Румунський же МЗС активно розміщував у західній пресі матеріали, що пояснюють аргументи країни в цій суперечці. А також активно співпрацював з українськими журналістами й навіть організував їх поїздку на оголошення рішення суду ООН.

Мін'юсту ж інкримінують непрофесійний вибір українських представників у суді. «Одеська національна юридична академія Сергія Ківалова пропонувала своїх фахівців з морського права безкоштовно, але уряд відмовився й послав туди своїх розумників з корумпованих юридичних фірм», – стверджує депутат-«регіонал» Валерій Бондик. У свою чергу, экс-глава ЦВК, ректор Одеської національної юридичної академії Сергій Ківалов вважає головною помилкою України нездатність домовитися з Румунією полюбовно. «Головна помилка української влади в тому, що вона дала згоду на проведення судового процесу, – каже юрист. – Не було б суду – не було б рішення»[18].

Висновки. Хоча континентальний шельф навколо острова Зміїний потенційно багатий на вуглеводневі ресурси, Україна не має у своєму розпорядженні фінансових і технічних можливостей для великомасштабної сейсморозвідки, а закордонні компанії утримуються від ділової активності в регіоні до політичного рішення питання.

Для Румунії повернення острова Зміїний є символом відродження геополітичної ролі країни в Південно-Східній Європі. Таким чином, делімітація українсько-румунського кордону, особливо навколо острова Зміїний, торкається винятково складних аспектів формування нового світового порядку. Острів Зміїний — це не проблема обміну квадратних метрів чи розподілу перспективного на енергетичні ресурси континентального шельфу, а складна геополітична проблема постбіполярного світу, що вимагає високого професіоналізму і відповідальності договірних сторін. Тому потрібно довести до логічного завершення українсько-румунські переговори про делімітацію кордону і статусу острова Зміїний. Ця невизначеність негативно позначається на інвестиційному кліматі в українському Придунав'ї і Причорномор'ї.

Зростає прагнення Румунії за сприятливих обставин претендувати на роль регіональної держави. По-перше, у цьому зацікавлена Центральна і Західна Європа, що розглядає Румунію як важливу ланку комунікаційного моста в Чорномор'ї. По-друге, вперше за останнє сторіччя, звільнившись від загрози відторгнення причорноморської Добруджі, через яку проходив стратегічний сухопутний коридор Російської/Радянської імперії на Стамбул, Румунія буде прагнути підсилити свою присутність на небезпечному геополітичному напрямку. Тому створення Великої Румунії на основі возз'єднання з Молдавією завжди буде знаходити прихильників серед політичної еліти країни.

Щоправда, слід відзначити, що серед румунських високопосадовців є більш помірковані люди, які бачать необхідність у тому числі і в покращенні відносин з Україною і проведенні більш компромісних відносин щодо Києва. Наприклад, відомий румунський дипломат, Посол Парсківа Бедеску вважає, що румунські лідери *«повинні уникати напружень. Україна є важливим*

міжнародним актором, є нашим сусідом, і не добре мати напруження у стосунках із сусідом. Ми повинні проявити свою мудрість, навіть якщо в деяких питаннях правда на нашому боці, і я переконана, що це позитивно оцінять і наші західні партнери» [20].

Додатковим чинником, який ускладнює румунсько-українські відносини на даному етапі, стала ситуація в Україні довкола ув'язнення экс-прем'єр-міністра Юлії Тимошенко. У зв'язку з цим Румунія приєдналася до бойкоту ялтинського саміту лідерів країн Східної та Центральної Європи. З цього приводу президент Румунії Траян Бесеску зазначив: *«Ми солідарні з нашими колегами з ЄС і, наприклад, не прийняли запрошення взяти участь у саміті в Ялті 11–12 травня. Для нас Україна – важлива держава. Але, водночас, цілком зрозуміло, що ми не можемо втручатися в судочинство іншої держави.» [19]*

Загальна характеристика ситуації

1. В цілому Україні не потрібно (не було необхідності) погоджуватися на вирішення ситуації в МС, незважаючи ні на які угоди та міждержавні договори. Імперативної необхідності щодо цього не було. Але погодившись на суд, ми повинні виконувати його рішення.

2. Цінність акваторії, за яку йшла боротьба, визначається не примарними перспективами щодо освоєння шельфу з точки зору видобутку енергоносіїв, а: 1) самим володінням значною за площею акваторією Чорного моря, 2) біоресурсами шельфової зони; 3) самим статусом країни, яка володіє значною площею, яку вона контролює, та тим, що змогла її відстояти. Остання теза вказує на міжнародний резонанс щодо цієї справи та ймовірні негативні наслідки. Зокрема, можливість активізації заморожених територіальних (акваторіальних) претензій до України з боку її сусідів, наприклад, від Росії в Азовському морі.

Рішення суду багато в чому також залежало і від правильної та послідовної аргументації сторін. Так, Румунія дуже серйозно віднеслася до цієї справи і привернула велику кількість всесвітньо відомих юристів-міжнародників, які проектували її позов і меморандум, а потім брали від її імені

участь і в усному судочинстві. У державному бюджеті Румунії була передбачена спеціальна стаття на витрати на розгляд цієї справи в Міжнародному Суді. За період проведення суду Румунія витратила на юристів і експертів близько 10 млн. євро. З іншого ж боку, в державному бюджеті України не передбачалось жодних коштів на фінансування справи, а відсутність належного фінансування, необхідного для залучення висококласних юристів-міжнародників і експертів для підготовки позиції України в Суді, негативно позначилась на представленні Україною своєї позиції в Суді.

Погодження на вирішення питання у МС не є свідченням чи показником цивілізованості або/та причетності до таких країн. Більш того, спроби вирішувати питання цивілізованими методами приречені на відповідне відношення до України з боку її контрагентів і, відповідно на поразку. Досвід провідних, геополітично потужних країн світу свідчить, що геополітична могутність держави, її успіхи на міжнародній арені чи у двосторонніх стосунках визначаються певною нахабністю у поведінці. Таку позицію у певному сенсі щодо України демонструє Румунія. Інші приклади серед провідних держав – США, Росія, вони ведуть себе як це їм політично доцільно та вигідно. Намагаються вибудувувати таку стратегію інші держави. Таким чином, з позиції цивілізованого вирішення проблеми Україні не було необхідності «вв'язуватися» у цю справу.

Відносно освоєння шельфу щодо видобутку енергоносіїв необхідно зазначити, що найближчі 5–7–10 років чекати певних результатів (віддачі) недоцільно. 1. Треба встановити потенційні та реальні запаси нафти та газу, тобто провести геологорозвідувальні роботи, на що треба час та значні кошти, які можуть бути втрачені без будь-якого економічного результату. 2. Встановлені запаси можуть виявитися економічно недоцільними для видобутку. Тобто може виявитися, що сенсу витратити гроші на промислове освоєння родовищ не буде. Родовища доцільні для експлуатації протягом 20–30 років за умови відповідного дебету свердловин, що залежить від запасів. Але й на промислову розробку потрібні час, кошти, ще більші, ніж на розвідку та

значні ресурсні й технологічні можливості. Тобто питань більше, ніж відповідей.

Таким чином, втрати України за підсумками справи у МС обумовлені не перспективами щодо видобутку вуглеводневої сировини, а втратами певної площі акваторії та шельфу північно-західної частини Чорного моря, найбільш цінної з біоресурсної точки зору, тобто, фактично, їх можна схарактеризувати як територіальні втрати.

3. Початок справи виходив з того, щоб визначити статус Зміїного, що само по собі є безглуздим. З усіх фізико-географічних та геологічних ознак і характеристик Зміїний – острів. Це визначається (повинно визначатися) не судом чи міжнародними конвенціями, а науковою експертизою на підставі певних критеріїв. І як острів, Зміїний має право на територіальні води. Причому незалежно від того, живуть там люди чи ні, ведеться там якась господарська діяльність чи ні, який в нього розмір (великий/малий), якого він геологічного походження тощо. Тобто не завжди на визначення статусу території повинні впливати вище зазначені критерії. (В той же час, якщо б ми мали бажання зробити там заповідник чи інший об'єкт з обмеженим перебуванням людей, це була б наша суверенна справа і більше нікого!). Тобто, що велика частина суходолу – материк, що маленька – острів, права у них одні. Залежить тільки від довжини берегової смуги, певним чином її конфігурації, що впливає на розрахунки відліку ширини територіального моря. (Гіпотетично можна розглянути таке питання, якщо на Зміїному була б суверенна держава, які б вона мала права щодо територіальних вод та виключної економічної морської зони.) Ні аргументи Румунії, ні висновки суду ми не можемо вважати об'єктивним та справедливими для України. Наслідки цієї справи непрогнозовані.

Вплив рішення МС на розвиток відносин України з країнами-сусідами та рекомендації щодо подальших дій

Позитив

З вирішенням цього питання Україна розблокувала можливості ведення певної господарської діяльності, залучення інвесторів. Також була чітко розмежована лінія кордону між Україною та Румунією на морі.

Негатив

1. Румунія як така не є союзником України, навряд чи можна її вважати ефективним провідником наших інтересів. Румунія планомірно «гне» свою лінію – зовнішню політику щодо України. Жодного позитивного факту сприяння з боку Румунії чи позитивного вирішення проблем з Румунією для нас немає. За результатами справи у МС Румунія буде вважати себе домінуючою стороною. Більш того, тиражування румунськими ЗМІ успіху своєї дипломатії та їхньої «перемоги» у справі розмежування водних просторів у північно-західній частині Чорного моря, контекст формулювань, які вони обирають, є свідченням агресивного відношення до України, навіть зневажання. Хоча розв'язання цієї справи не є показником особливих успіхів, якоїсь складності ця справа в собі не несла. Більш того, вона **не була територіальним спором** як таким. Проте, негативний резонанс як всередині, так і зовні був поширений, у тому числі щодо слабкості України. Стосунки з румунською стороною й надалі будуть залишатися неконструктивними та невивідними для України, якщо їх не переформатувати з урахуванням поточної економічної ситуації у світі та необхідності зміни стратегічних пріоритетів розвитку країни.

2. Рішення суду створює **більш** негативний фон щодо розв'язання інших питань міждержавних відносин, демаркації і делімітації кордонів. Необхідно врахувати, що **суперечки між Україною та іншими країнами-сусідами (наприклад, з РФ) мають дещо іншу проблематику та інші складові, що впливають на самий зміст цих суперечок.** Тобто кожен випадок є відмінним від інших. Проте, прецедент, пов'язаний зі справою «щодо Зміїного», може набути поширення.

Небезпеку складають – поширення інформації негативного змісту щодо результатів, отриманих кожною стороною; прив'язка питання до інших стратегічних, економічних, геополітичних пріоритетів держави, перш за все, євроатлантичної інтеграції, вступу до НАТО. Більш того, останній аспект набув спекулятивних ознак, у тому числі з боку західних партнерів, ЄС, окремих його членів – тієї ж Румунії.

У зв'язку з цим Україні необхідно усвідомлювати, що Україна та Румунія є конкурентами – на роль регіонального лідера, у транспортній сфері – морські перевезення, дунайський транзит, у енергетичній сфері – газотранспортні та нафтотранспортні проекти.

Необхідно максимально відокремити питання демаркаційного, делімітаційного характеру та такі, що пов'язані з територіальними проблемами, від вирішення інших питань – економічних, енергетичних, політичних.

Необхідна агресивна інформаційна політика держави, у тому числі шляхом залучення (створення) інформаційно-аналітичних центрів, агенцій. Також потрібна більш активна робота у цьому напрямі державних інституцій.

Важливе місце займає консолідація національної політичної та бізнес-еліти, інформаційного простору, спрямована на трансляцію єдиної державної позиції. Але чинник міжнародного резонансу цієї справи може нівелювати усі позитиви. За підсумками цієї справи ще до її завершення було зрозуміло, тобто прогнозувалося паліативне її вирішення, але судячи з розрахунків більше на користь Румунії, причому з двох аспектів – міжнародного розголосу результатів справи та непропорційного поділу (розмежування) виключної морської економічної зони.

Література.

1. Карта, подання Румунією в ООН. [Електронний ресурс]. – Режим доступу: http://www.un.org/Depts/los/LEGISLATIONANDTREATIES/PDFFILES/MPS/ROM_MZN15_1997b&w.pdf. (Дана карта ні в якому разі не є офіційною або такою, що відображає справжнє географічне положення

вказаних на ній об'єктів, і наведена тут винятково для ілюстративних цілей. Острів Зміїний розташований у другому верхньому квадраті справа і вказаний на карті як «Zmeinyi Is.»).

2. Shafir M. Serpents' Island, Bystraya Canal, and Ukrainian-Romanian Relations / [Електронний ресурс], 15.05.2009. – Режим доступу: <http://www.rferl.org/featuresArt./2004/08/efab6ba7-2003-4854-bdd6-lb07188aaa7f.html>.

3. Дергачев Владимир. Черноморский остров Змеиный в зеркале геополитики. Кто выиграл и проиграл конфликт вокруг континентального шельфа? / [Електронний ресурс], 14.04.2010. – Режим доступу: http://dergachev.ru/geop_events/05.html.

4. Кобзаренко А. Украина-Румыния: парадоксы добрососедства / [Електронний ресурс], 25.03.2009. – Режим доступу: http://www.offshore-journal.com/num9/num9_polit2.html.

5. Румунія ратифікувала Конвенцію 17 грудня 1996 р., а Україна – 26 липня 1999 р. Див: Про ратифікацію Конвенції Організації Об'єднаних Націй з морського права 1982 р. та Угоди про Імплементацию частини XI Конвенції Організації Об'єднаних Націй з морського права 1982 р. Закон України від 3 червня 1999 р.//Відомості Верховної Ради України. – 1999. – №31. – Ст. 254.

6. Teodorescu A. Serpents' Island between Rule of Law and Rule of Force. [Електронний ресурс], 4.09.2009. – Режим доступу: <http://www.tomrad.ro/iserpi/ENGLISH.HTM#LEGEND>.

7. Постанова Верховної Ради України від 17 січня 2002р. №. 3002-III//Відомості Верховної Ради України. – 2002. – №17. – Ст. 131.

8. Цит. за: Силіна Тетяна. Ахіллесів острів//Дзеркало тижня. – 17–23 лютого 2007. - №6(635) (укр.). [Електронний ресурс], 23.02.2007. – Режим доступу: <http://www.zn.ua/1000/1030/55906/>

9. See Art.1 of the Application before the International Court of Justice instituting proceedings on behalf of the Government of Romania in a Dispute

concerning Maritime Delimitation in the Black Sea between Romania and Ukraine, filed on 16 September 2004. [Електронний ресурс], 17.09.2004. – Режим доступу: <http://www.icj-cij.org/icjwww/idocket/iru/irufame.htm>.

10. Гаазький суд ухвалив рішення по Зміїному / [Електронний ресурс], 3.02.2009. – Режим доступу: <http://www.pravda.com.ua/news/2009/02/3/3707965>.

11. Цит. за: Коріна Крістя. Судова справа в Гаазі / [Електронний ресурс], 12.09.2008. – Режим доступу: <http://www.rri.ro/arh-art.shtml?lang=12&sec=35&art=14655>.

12. Жук С. Вуглеводневі ресурси Чорного моря та їх розробка в країнах регіону. [Електронний ресурс], 19.12.2010. – Режим доступу: <http://nomos.com.ua/content/view/334/69>.

13. Цит. за: Онужик Микола. Вирок Міжнародного Суду ООН у справі Україна Румунія / [Електронний ресурс], 2.03.2009. – Режим доступу: <http://www.rri.ro/arh-art.shtml?lang=12&sec=406&art=18671>.

14. Dungaciú De Dan. Insula Serpilor: Lectiile de la Haga. [Електронний ресурс], 25.09.2009. – Режим доступу: <http://politicom.moldova.org/news/insula-serpilor-lectiile-de-la-haga-181492-rom.html>.

15. Кіріяк Богдан. Румунія й Україна отримують щось / [Електронний ресурс], 12.09.2009. – Режим доступу: <http://www.rri.ro/arh-art.shtml?lang=12&sec=35&art=14655>.

16. Українська влада не визнає своєї поразки, свідомо спотворюючи той факт, що Україна програла територіальну суперечку з Румунією в Гаазькому суді / [Електронний ресурс], 4.02.2009. – Режим доступу: <http://www.newsru.ua/ukraine/04feb2009/breshut.html>.

17. Силіна Тетяна, Василенко Володимир. У дипломатії і міжнародному праві не можна оперувати категоріями «перемог» і «програвів»//Дзеркало тижня. – 7—13 лютого 2009. - №4(732) (укр.) / [Електронний ресурс], 13.02.2009. – Режим доступу: <http://www.dt.ua/1000/1600/65328>.

18. Цит. за: Українська влада не визнає своєї поразки, свідомо спотворюючи той факт, що Україна програла територіальну суперечку з

Румунією в Гаазькому суді / [Електронний ресурс], 4.02.2009. – Режим доступу: <http://www.newsru.ua/ukraine/04feb2009/breshut.html>.

19. Каптару Василь. Відносини Румунії з Р. Молдова та Україною: тенденції і перспективи / [Електронний ресурс], 5.07.2012. – Режим доступу: <http://www.rri.ro/art.shtml?lang=12&sec=482&art=268712>.

20. Каптару Василь. Україна та еволюції у пострадянському просторі: погляд румунського дипломата / [Електронний ресурс], 9.05.2012. – Режим доступу: <http://www.rri.ro/art.shtml?lang=12&sec=482&art=246832>.